

**TURİZMDE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ VE
ANKLAV TURİZM (II):
Türkiye'ye Yönelik Ulusal Turizm Politikası Önerisi**

**Prof. Dr. Alkan SOYAK
Marmara Üniversitesi
İİBF, İktisat Bölümü**

"Turizmde Bağımlılık İlişkisi ve Anklav Turizm" başlıklı bir önceki yazımızı sonuçlandırırken, özellikle 1990'ların sonlarından itibaren Akdeniz ve Ege Bölgeleri'ne yönelik yabancı turizme hizmet veren işletmelerin turizmde bağımlılık ilişkisinin "*pasif aktörü*" olmaya başladığını ve bu ilişkinin olumsuz sonuçlarının birçoğunun artık bu bölgelerde yoğun bir biçimde görüldüğünü belirtmiştik. **2005** yılında **Derin Yayınları** tarafından yayınlanan, "**Türkiye'ye Yönelik Yabancı Turizmin İktisadi Etkileri: Akdeniz ve Ege Bölgeleri Üzerine Bir Araştırma**" başlıklı çalışmamızda bahsedilen sonuçlara yönelik tespitlerin anket ve saha araştırmalarına dayalı olarak ortaya konduğunun altını çizmiştik. KDV indirimi gibi palyatif önlemlerin dışında, **ulusal turizm politikasına yönelik orta ve uzun vadeli önlemlerle** bu yapıların dönüştürülmemesi durumunda, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde yabancı turizme hizmet veren işletmelerin sektörde **yoksullaştıran büyüme sürecinin** aktörleri olmaya devam edeceğini; böylelikle hem sektörün, hem de Türkiye'nin zaman ve kan kaybetmeyi sürdüreceğini vurgulamıştık. Bu yazımızda aynı çalışmamızın sonuçlarından hareketle bahsi geçen bölgelere yönelik kamu politikaları tasarlayan örgütler için orta ve uzun dönemli bir turizm planlamasına dayalı olarak aşağıdaki **turizm politikası önerilerinde** bulunmak istiyoruz:

1) Bu bölgelerde, bir önceki yazımızda da sıralanan olumsuz iktisadi yapılanmaları içinde taşıyan **güneş-kum-deniz** üçlüsüne (3S) dayalı kitle turizminin sınırlarına yaklaşmıştır. Bu nedenle konaklama tesislerindeki rekabet büyük ölçüde fiyatlar üzerinde gerçekleşmekte, her şey-dâhil sistemiyle birlikte fiyatların yanı sıra kalite de düşme eğilimi göstermektedir. Bölgede mevcut talebin üzerinde bir yatak kapasitesi fazlası bulunduğu da düşünüldüğünde, kısa ve orta vadede bölgelerdeki turizmin çeşitlendirilmesi için projeler üretilmeli; kültür, sanat, festival, kongre, gençlik, sağlık golf, av, su sporları ve yat turizmi gibi yeni ve **alternatif turizm pazarlarının** yaratılması ve yabancı turizmin bu alanlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Ancak böylesi bir anlayışla gelir düzeyi yüksek ve nitelikli turistlerin, her şey dâhil-paket tur sisteminin dışında, yöreye çekilebilmesi ve sektördeki **düşük fiyat döngüsünün kırılabilmesi** mümkün olacaktır.

2) Bölgelere yönelik paket turları satan **uluslararası tur operatörleri** istedikleri gibi turizm faaliyetini yönlendirebilmektedir. Diğer taraftan ulaştırma ve konaklama ile ilişkili hizmetlerin de bir kısmı yabancı işletmeler tarafından denetlenmekte ve dolayısıyla bölgelerde turizm faaliyetinin denetimi, uluslararası turizm endüstrisinin dev ÇUŞ'lerine terk edilmektedir. Bu yüzden uluslararası endüstrisinin özellikle tur operatörleriyle ilgili bölümüne **ulusal sermayeyi** güçlü bir şekilde sokacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler aynı zamanda ulusal imaj ve tanıtım sorununu çözme adına da kritik önem taşımaktadır.

3) Türkiye gibi ülkelerde turizmden elde edilen kazançların dağılımı sorunu büyük ölçüde endüstrinin **sahiplik yapısı** tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle turizm ve ilişkili endüstrilerdeki kamu işletmelerinin özelleştirilmesi sürecinde ortaya çıkabilecek **yabancı denetimi** konusunda duyarlı davranılması gereği açıktır.

4) Sektöre yönelik olarak bu aşamadan sonra verilecek teşviklerde, ulusal endüstrinin *konaklama* dışında kalan; ***tur operatörleri, pazarlama ve ulaştırma*** gibi kesimlerini öncelikli olarak gözetilen bir teşvik sistemi uygulanmalıdır. Bu tür konuların önünde engel olan yasal ve kurumsal düzenlemelerin ivedilikle gözden geçirilmesi sağlanmalıdır.

5) Kamu politikalarının belirlenmesi ve hayata geçirilmesinde ***kamu+özel sektör işbirliğini*** sağlamaya yönelik platformların oluşturulmasına önem verilmelidir. Sektörle ilgili her türlü karar, yönetmelik vb. yönlendirici çalışmaların böylesi grupların denetim ve danışmanlığında hazırlanması ve uygulanması sağlanmalıdır. Ayrıca uzunca bir süredir tartışılan, ***turizm meslek ve hizmet birlikleri yasalarının*** ivedilikle çıkarılması gerekir. Bu tür düzenlemeler yalnızca AB'ye uyum süreci açısından değil, sektörün kendi kendine ayakta durabilen bir yapıya kavuşması adına da önem taşımaktadır.

6) Sektöre yönelik ***nitelikli işgücü*** sağlayacak turizm okullarının yanı sıra, ***sektör-içi hizmet ve operasyon kalitesinin*** yükseltilmesine yönelik düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Bu noktada ayrıca turizm sektöründe görev alacak yetişmiş gençlerin, okullarından sektöre bahar aylarında geçebilmesine imkân tanıyacak müfredat değişikliklerinin yapılması önem taşımaktadır.

7) Bölgelere önceden turist olarak gelen yabancıların, son dönemlerde çeşitli yörelerde gayrimenkul satın alarak buralara yerleşmesi söz konusudur. Bu durum hem ulusal turizm endüstrisini olumsuz etkilemekte, hem de bazı yabancı yerleşiklerin, yabancı turistlere yönelik kayıt dışı turizm işletmeleri çalışmalarına yol açmaktadır. ***Yabancıların mülk edinebilmesiyle*** ilişkili yasal düzenlemelerin süratle gözden geçirilmesi ve bahsedilen türdeki işletmelerin denetlenmesine yönelik mekanizmaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

8) Bölgelerdeki temel sorunlardan birisi de çok fazla konaklama işletmesinin varlığından kaynaklanan **aşırı rekabettir**. Bu bağlamda küçük ve orta ölçekli işletmelerin, oluşturulacak çeşitli mekanizmalarla endüstride tek bir güç olarak karar almalarına yönelik adımlar yaratılmalıdır. Bu tür işletmelerin finansman sorunlarının giderilmesi için gerekli yasal düzenlemeler süratle çıkarılmalıdır. Bunun yanı sıra turizm sektöründe yer alan *konaklama tesisi* dışındaki küçük ve orta ölçekli işletmelerin de **KOBİ teşvik ve kredilerinden** yararlandırılması için gerekli mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır.

9) Özellikle standartların belirlenmesi ve denetlenmesi hususunda bölgedeki işletmelerle ilgili yerel ve merkezi kamu kurumları arasında **ahbap-çavuş mekanizmaları** ve **rüşvet ilişkileri** belirleyici olmaktadır. Bazı yörelerde (örneğin, Bodrum) otellerin standartlarını niteleyen yıldızlar ile bu yıldızları gerektiren koşullar arasında ilişki kurabilmek mümkün değildir. Standartların belirlenmesi ve denetlenmesinde **etkin karar ve denetim mekanizmalarının** geliştirilmesi zorunludur.

10) Bölgelerdeki temel sorunlardan birisi **mevsimlik işsizliktir**. Bu sorunun aşılabilmesi için daha öncede belirtildiği gibi 3S turizminin ötesinde turizmin çeşitlendirilmesi; kültür, sanat, festival, kongre, gençlik, sağlık golf, av, su sporları ve yat turizmi gibi alanlara yabancı turizmin yönlendirilmesi, diğer bir ifadeyle **turizmin dört mevsime yayılması** sağlanmalıdır.

11) Akdeniz çanağındaki diğer rakip ülkelerle karşılaştırıldığında KDV oranları oldukça yüksektir. Bu ülkelere rekabet üstünlüğü sağlayabilme adına **KDV oranının** sektöre özgü olarak düşürülmesi gerekir.

12) BÖlgelerdeki konaklama tesislerinde düşük fiyat gerçeği veri kabul edildiğinde, işletmelerin en azından geğmişteki kâr marjlarını koruyarak, rakip ÷lkelerle rekabet edebilmelerini sağlamak için bazı ***maliyet avantajları*** yaratılmalıdır. Bu bağlamda sektördeki elektrik, su ve telefon gibi hizmetlerde sektöre özgü düşük tarifelerin uygulanması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

İlgililerin bilgisine sunulur...